

**L. CORNELII SISENNAE
HISTORICI ROMANI
VITAM CONSCRIPSIT
CAROLUS LUDOVICUS
ROTH**

Karl Ludwig Roth

125
18

L. CORNELII SISENNÆ

HISTORICI ROMANI

VITAE

CONCORDIA

CAROLUS LUDOVICUS ROTH

PHILOSOPHÆ DOCTOR.

A. P. CH. N. MDCCCXXXIV.

BASILÆ,

IN LIBRARIA SCHWEIGERHAUSERLANA TYPIS A. WIELANDI, TYP. ACAD.

QUOD FUERIT INTEGRUM SISENNÆ NOMEN.

Prænomen quidem Sisennæ¹⁾ *Lucius* certis testimoniis nittitur Ciceronis, Sallustii, Asconii Pediani.²⁾ Nomen gentile, de quo nulla scriptorum

9 Ita, dupliis litteris N. nomen exstat in editis scriptoribus Leticis: in nomis antiquis unice, ut Porphyrio Indagando videtur. Præter quatuor temporibus multatim nomen laetit, seminatque non germinis, teste Quædantibus et veteribus monumentis, in quibus scriptum apparet Sola, Luculent, Cusa etc. De nomis Sinesium nomen exhibentibus vide *Urbem de Famil. Rom.* p. 75. ed. Putsch. p. ge. *Harvæque*, ed. Morell, lib. p. 134 seqq. *Caesariæ* lib. rei num. T. I. p. 374, T. IV. p. 1150. A Græcis utroque modo scriptum hoc nomen est. Utrouqueque scilicet so habet, ut in epistola gerontodote anti, quam petimbarchium — o. *Sinesium* caplet synd Orsd. *Just. II.* 443.

Yacht Association, Marine Fish Society, and 11 Salt Lick, etc.

Ubi quibus adnotatum, Græcos nos nominare ille in applicanda hinc vocatio accento, qui quidem et *επιγραφισμός* et *επιγραφισμός* affertur. Occurrunt igitur epigrammata huiusmodi nominis. *Συρίων* Dio Cass. XXXVI, 2. *Συρίων* Lucr. Epigr. de magnis, III, 74. *Συρίων* cod. Vatic. Appian. Mithrid. 95, ubi Schreuzh. *ἐπὶ τῷ Συρίων* — genit. XIENNA in inscriptione, quæ exhibet S. 3. III — acco, *Συρίων* Plat. Lucull. 1. et Athenalium gramm. grec. p. 147. — Sicuten dicitur derivatus *Μουσικισμός* p. 1. et *ἐπὶ τῷ Συρίων* 1. et *ἐπὶ τῷ Συρίων* ad Varr. R. B. II, 1, 10; ita illius; item J. Penderis in scriptis, B. R. ad. Schmid. T. R. I. p. 135 comparat nomina *Ποσειδών*, *στρώμας* *Πλάτων* *Ἰων* 1. *Ἰων* explicans (per nos per se) ut *ἐπὶ τῷ* 1. et *ἐπὶ τῷ*.

7) Csp. Varr. art. reg. II, 45, 110, IV, 19, 33, 201, 43, pro Cornu. l. fr. 16. Brul. 64, 228. Sallust. Jugurth. 95. Aac. Poet. ad Cl. Corn. l. a. Accipiat testimonio Appiani et veteris S. C., de quibus infra est dissertatio.

auctoritas tradidit,⁴⁾ post *Corradi* dubitationem plerique omnes⁵⁾ *Cornelium* fuisse statuerunt, argumentis inducti, quibus id recte effici infra patebit. Est igitur plenum ejus nomen *L. Cornelius Sisenna*.

§. 2.

QUANDO NATUS SIT SISENNA.

De constituenda *Sisennae* aetate quum tam parum inter viros doctos convenire deprehendissem, ut XXX amplius annorum esset discrepantia, nolui dubiis, qui sunt aut quae illi fecerunt, scriptorum locis sententiam meam probare, sed ita rem ingrediendam putavi, ut e comparatis statibus amicorum *Sisennae* probabilia quidam de ipso conjectans, certam normam statuerem, ad quam dirigeretur illorum locorum interpretatio. Itaque per inductionem a similitudine veri ad verum progredior.

⁴⁾ Nam apud *Frontin.* a. v. *atropis*, ad quem locum temere provocavit *Forab.* de bib. lat. (sequentes *Pissius* ad *frons.* et *Krauss* in *vidis* *histo.* p. 300) nomen *Cornelii* ab *Urano* (1581) supplendum fuit, non alio aliquo ondecio, quum nulli preterea *historiarum Sisennae* apud *Frontin.* occurrat mentio. (Nam illud *Pauli* a. v. *audierunt* a *Libro Sisennae* grammaticis petiit est.) In codice emulabatur sola littera: coene . . . . . IV: hii etc.

⁵⁾ *Corradus* ad *Cic.* *Brut.* p. 344 (4. 155a) nascere se fatetur, quum potissimum a gente *L. Sisennam* ortum putet, *Cornelium* eni *Gabinio* en *Stulio*, quibus id cognomen familiare fuisse deprehenderit. In nuda gens *Apoclia plebeja* et *Valeria* *Memellaram* idem cognomen *Sis.* habet cf. *Ruche* T. IV. p. 115a. Ita *Riccobonus* (a. 1568) et *Colerus* (a. 1599) in colligendis fragmentis *L. Sisennae* nuda incorporant. Sed jam *Turnebus* ad *Cic.* de legg. 1, 2, 6 (a. 1557) et *Pighius* in *annalibus* ex *Dionis* *Cassio* (ab §. 3. II.) *Urano* et qui cum sequuntur *Glandorpius*, *Pepus*, *Pissius* cet. ex inscriptione (cf. §. 3. III.) *Cornelii* nomen ediderunt.

Atque illud contra *Cornellum* neque adoptione neque transmigratione (*Appian.* B. Civ. 1, 100. *Liv. Fratrib.* LXXXIX, 34.) nostro consilium, sed gentile esse a *Caepionibus* gentilibus traditum, comprobatur locis *Livii* XXXIX, 45, 2. §. ubi *P. Cornelius Sisenna* memoratur praeter urbanum, anno n. a. 87a.

I. Sisennae amici.

1. Apud Ciceronem Brut. 75, 260. *T. Pomponius Atticus* Sisennae se ipse familiarem dicere flagitur. Atqui natus est Atticus a. 644 cf. Corn. Nepos Att. 21, 1. 22, 3.

2. Cicero de legg. I, 2, 7. ejusdem Attici verbis Sisennae amicum nominat *C. Licinium Macrum*⁷⁾ historicum. Is Attico certe non inferior aetate fuit.⁸⁾

3. Duo Sisennae amicos⁹⁾ commemorat Plutarchus Lucull. 1. *L. Lu-*

⁷⁾ Macri nomen testatur Iugonius Sigonius ad Cicer. fragm. (a. 1559) (edit. opp. orn. T. VI. p. 741 sq. *Macri*) *Cicero* *Macrum* *amicum* *Attici* *erat* *quod* *Ricobonus* *de* *hist. edit.* *Basil.* 1579 p. 164. in quodam vetere libro m. scr., et *Ursinus* in *notis* in *omnia* *opp.* *Cic. Ant.* 1581. p. 59. in *marginibus* *addit* *et* *vixit* *quodam* *doctissimo* *nomine* *Macro* *sch.* *luc.* *Macri* *nomen* *antiquis* *prodant*, *non* *satis* *fidei* *custodes*. *Sigonius* *conjecturam* *omnem* *facit* *recentiores* *probarunt*.

⁸⁾ Macri enim, quem filium suscepit Calvus a. 671 *Plin.* h. n. VII, 50. trib. pl. fuerit a. 680 *Sall. hist. III.*, repetendum post praetorem damnatus a. 637 *Cic. ad Att.* I, 4. *Plut. Cic.* 9. *Val. Max.* IX, 12, 7. *Liv. Freinb.* C, 6. 7. recte videtur *Cic. Brut.* 67, 238 inter Hortensii Caesonique aetatem interponi il quidem post a. 644 *inter* *eum* *non* *potest* *cf.* *Welferthi* *post.* *hist. coll.* p. 93—105.

⁹⁾ Narrant Plutarchus, Lucullum juvenem (*πῶς ἄρτι*) quem apud Hortensium caesiliensem et Sisennam historiam aetate ex loco in *artem* (*ἡ ἀριστεία* *ἢ* *ἡ ἀριστεία*) *erat* *de-* *lagem*, bellum Macedonicum statim Graecia conscribendum suscepisse. In qua quidem *instrumentis* *quo* *minus* *illos* *Lucullus* *regales* *dicti* *partes*, *impedit* *non* *solum* *Hortensii* *infelix* *aetas* *et* *Luculli* *ab* *adolescencia* *literarum* *celeberrimum* *studium* *et* *a. gr.* *Cic.* *accol.* *pr.* II, 1, 1, *sed* *ipsum* *Plutarchum* *verba* *amicorum* *illud* *colloquium* *facite* *arguunt*. *Hellum* *a.* 665 *hinc* *statim*. Scilicet evanescit bello Macedonico, in quo militaverat Lucullus *sig. 4*. *Plut. Luc.* a. *idem* *bello* *interfuit* *Hortensius* *Cic. Brut.* 69, 234: *for-* *sitan* *et* *Sisenna* *Romae* *ad* *obtinendam* *quintumque* *reverti* *cf.* *Figh.* *T. III.* p. 253. *statim* *insequenti* *a.* 666 *cum* *belli* *profectus* *est* *in* *Asiam*, *unde* *a.* *demum* 673 *quo* *et* *elephas* *erat* *ad* *Asiae* *fracta* *Cic. ead.* *pr.* II, 1, 1. *Plut. Luc.* 1. *in.* *Figh.* p. 277. *in* *altem* *redit*. Verum illo tempore, quam jam non juvenis *ut* *dicti* *partes*, *requirit*, *ut* *modo* *hinc* *bellum* *sociale* *Sicilia* *conscribendum* *commisit*.

Ceterum nullus post omnia ex trium vicorum familiaritas integra persistisse videtur. Cum Hortensio enim disputationibus academicis et alteri dialogo Tulliano, cui

cillum et Q. Hortensium, quorum hic a. 659 natus est Cic. Brut. 64, 229. ille aliquot etiam annis antes.⁹⁾

Cum his viris, quos modo enumeravimus, non fortuito sed iisdem colendarum literarum studiis contracta est nostro familiaritas, si quidem illi aequae ac Sisenna causas orabant plerique;¹⁰⁾ cuncti, id quod vel majus est, historiarum libros reliquerunt.¹¹⁾ Exinde haud leve nobis accedit argumentum, cur illorum aetati conjunctum et circa eadem tempora natum (annis 655—644 circumscribuntur amicorum natales) statuamus Sisennam.¹²⁾

mones fuerat Hortensius, interitit Lucullus cum eodem Veris causam defendit Sisenna cf. infra S. 5.

- ⁹⁾ Coeuren et Pompejo a. 647 natis cf. Fipb. ad eam a. Lucullus aliquot annis major fuit Cic. acad. pr. II, 19, 62. Plat. Luc. 35. i. e. annis certe XII, ut a magistratibus hinc colligere. Consul enim fuit a. 679, cum quidem magistratum non suo anno, sed paulo postea adeptus Plat. Luc. 1. a. 68.

Lucullus qui anno mortuus est quam nequam traditum reperimus, indicare h. l. jura. In vivis erat, habita Coeuren per Flacco oratione a. 694 ad 34, 85, imo insequentem annum Val. Max. VII, 8, 5 coll. Cic. ad Att. III, 20 (a. 695.) Mortuus erat habita oratione de praevio. consul. i. a. a. 697. cf. 9. aa. Neque diem obierit a. circiter 696.

- ¹⁰⁾ De aetate a nostro causis vide infra. Hortensius ab a. 658 usque ad mortem a. 703 in patrocinatorum numero fuit Cic. Brut. 64, 229. Lucullus ex aristorum quibus numero relegatur a Tullio Brut. 62, 222. sed adolescentiam eodem tempore acad. pr. II, 14, 2. in formid. opere consummavit, et circa idem tempus, de quo not. 7. diazant, cum M. fratre consuebrico Servitium angrem accurare videret Cic. acad. I. c. de off. II, 14. So. de jur. econ. 9. aa. Plat. Luc. 1. De Maero videnda Cicero Brut. 67, 238 et Salustius hist. III. Solius Aulianae causae eximiae compertum non habeo.

- ¹¹⁾ Atticus et Maero valuerunt per Romanas aetates compleri sicut Lucullus bellis Marci Gracchi sermone composuit historiae Plat. Luc. a. Cic. ad Att. I, 19. Hortensius annales consilii Vallej. II, 16. Cic. ad Att. XII, 5. nuncio nam totius historiae Romanae ea pertia.

- ¹²⁾ Frustra obsequitur Wachter l. c. p. 102. qui quidem, quum multa bene dignaretur, tum in explicanda Saenae et Attici familiaritate, quae, illius aetate nimis retracto, an-

II. Testimonia e Ciceronis Bruto petita.

In Bruto Cicero his Sisennae mentionem ita collocatam fecit, ut de ejus aetate possit accurate judicari. Altero enim loco 74, 260 post C. Cottam natura circiter a. 639,¹²⁾ sed ante Jul. Caesarem, qui natus est a. 654, Sisenna interponitur. — Apertius etiam altero 64, 228 inter duas P. Sulpicii et Hortensii aetates ita interjectus fuisse dicitur, ut minor illo, hoc major esset. Jam quam Hortensius a. 659 natus sit, Sulpicius annis fere X. antea, sequitur ut interjecti Sisennae aetatis quasi 634 natalis sit putandus.

Id quod quum manifestò verbum expressum sit, vocatus tamen nuper est *Weichertus* l. c. p. 99 sqq. falsis de aetate Sisennae opinionibus inductus, alium substituere sensum ac de tempore, quo causas agere coeperit, ita explicare, ut hominem Sulpicio plus quam XXV annis nata majorem post illam ad forensia accessisse dici putaret. Ejus opinionis recte vir doctus aliando petierit argumentum, infra videbimus; at e Cicero ne umbram quidem ejus modi confingere licet. Nam quod eo ipso loco, de quo est disputatio, non multū laboris dicitur Sisenna, id ipsa verba probant ad moderate subtiliterque elaborandas orationes, non, ut ille voluit, ad literarum studia aetate at segniter instituta spectare. Verum quum Cicero in circumscribendis oratorum aetatibus accuratissimus esse soleat, ita ut quos Sulpicio 49, 182 facit aequales, quaesturas a. 656—660, praeturas a. 666—673; Hortensius cum aequalibus 64, 250. a. 669—673 quaesturas, a. 679—684 praeturas reperiantur obtinuisse cf. *Pöhl* T. III. quum vel suam aetatem ab Hortensii, quo VIII. tantum annis erat minor, discernat: necesse est, ne Sisenna, cujus, nulla restrictione adjecta, aetas inter Sulpicium Hortensiumque interposita fuisse

via XL. digressa staret (nam de Maecio, Laetio, Hortensii aetate natio quam ab causam non miratur sit vir doctus) eius ipse se totis difficultatibus.

¹²⁾ Natū sunt C. Cotta et P. Sulpicius, prope aequales, de orat. III, 8, 31 et I, 7, 26. annis X. ante Hortensium Rest. 88, Jor. i. a. circiter a. 639 Rest. 64, 229.

traditur, eodem plane modo, quo ceteri dicuntur aequales L. c. et patrociniis suscipiendis et vitæ annis, altero natu major altero minor diu existimetur.¹⁴⁾

III. Velleji Paterculi testimonium.¹⁵⁾

Ad recte constituendam L. Sisennæ ætatem quum quæ hactenus disputavimus ita iudicium informant, ut ambiguis testimoniis lucem affundant, contraria, si quæ apud inferioris notæ scriptores inveniantur, vel elevare valeant, interpretanda nobis sunt Velleji verba II, 9, 5. quæ multis adeo fraudi fuerit, ut XXX. amplius annis Sisennæ ætatem retraherent. Scilicet eo loco Vellejus, quum in priore ejus libri parte rerum Romanarum ab a. 606 usque ad a. 645 succinctam suam perduxisset historiam, ita tamen ut postea ep. 10. ad a. 648 recurreret, brevem quandam ingeniorum, quæ illo temporum tractu, ut ipse loquitur, aut eloquentia aut carminibus aut historiis excellere, inseruit notationem, verum tam laxis annorum terminis circumscriptam,¹⁶⁾ ut ex oratoribus Serr. Galbam et P. Sulpicium, e poetis Pacuvium et L. Pomponium, ex historicis Cælium Antipatrum et Valerium Antiatem *per idem ævi spatium* claros fuisse non dubitet pronunciare. Tam divergentis temporum finibus recte Sisennæ ætatem interponi quis est qui neget? Sed aperte Vellejum locutum esse volunt; dixisse enim bello Numantino (a.

¹⁴⁾ Macrum fere faciunt *Ponius* in hist. lat., *Wetzelius* ad Brut. l. c. et *Kramerius* l. c. p. 700. Jam *Sisennæ* a. 1559 loco not. 6 est. *Sisenna*, inquit, et scriptum est in Bruto, fuit æquale *Hortensii*.

¹⁵⁾ *Schocher* de loco Velleji II, 9 dissertatio Nove 1851 edita ad manus non fuit.

¹⁶⁾ Quam parum accurate in notandis annis ingeniorum etasdes egerit Vellejus, quæ exigit humilioris auctoritas res Romanas complectens, tum quod memos in duabus artium literarumque disciplinis antesignanos angusto temporum spatio coarctatos quod fuisse periculum aliis habebat, facile existimabit quisque libri prioris cap. 17, alterius ep. 9 et 36 legenti et inter se consulenti.

619. 630) juvenem.¹⁶⁾ Non affero Ciceroaem, non admiror octogenerium Verris defensorem, non curo cetera, quæ de ejus vita supersunt abhorrentia plane testimonia. Ex ipso Vellejo istam opinionem falso peti arguo. Neque eam ad rem inquiri in Cælii et ceterorum, quos cum Sisenna conjunxit, ætates; quippo quæ nomina, nisi etiam accusanda est scriptoris incuria, non tam ad definendam nostri ætatem, quam ad scripturarum historiarum tempus spectare videantur.¹⁷⁾ Sed primum hoc consentaneum est, historicos isto loco poetarum choro non immisceri, sed quem ad modum hi verbis *per idem ævi spatium* ab oratoribus, oratores formula *eodem tractu temporis* a rebus gestis discernuntur, eodem plane modo in historicis desiderari similem quandam locutionem, quæ idem temporis spatium, eadem ætas significetur. Ea est particula „tum.“ Cui ut adderet alterum „jam“ et Sisennæ „juvenis“ mentionem, id inde factum explicæ, quod historicorum illius sæculi principem Cæ. Reut. 64, 228 de legg; I, 2, 7. censui suo adjungere vellet, neque propter ætatis nimiam discrepantiam nisi juvenem, posset.¹⁸⁾ Sed fuerit tandem bello

¹⁶⁾ Ita Vellejum interpretati sunt *Nonces de res. Rom. scripti.* 1669 T. II, p. 21. *Sextus* connotat I, p. 144. *Schöwich.* exto. in *Appian.* p. 60. *designe* *omnium* *designatus* *Wischerus* l. c. p. 99 seq. qui quidem in ceteris, et in primo errore constaret, acutius quam veritas agit. De Sisennæ ætate ferre 603 natum putavi.

¹⁷⁾ Cælium enim propterea nostro vaticinio dictum esse, quod liberos ante eum editi, scilicet Rutilii inter quibus Sisenna commemoratio. Nam ille Rutilius, via multo juvenior Cælio quam fuisse, tamen vix multo ante Sisennam annales scripti; hic et id significare putandum sit Vellejum, priore quam Sisennam tempore scripsisse Cælium, eodem fere Rutilium, Quædignium, Antistium. Qui quidem senex, si modo est, antimon, non obnoxius est. Nisi forte aliquis Vellejum in computanda Rutilii ætate Sileri quam vocabulo æquale latet sensum itum cættere mavult. Non vehementer obloquor; nam et eo nocuisse impetuna est Rutilii commemoratio, quod in vito tantum esse Latinus scriptor (historia Græca edidit) omittendas erat inter Romanorum rerum conditores, patria lingua nesc.

¹⁸⁾ Quam ob rem Cælium Sisennæ nonnisi superiorem, ante inferiorem post illum commemoravi. Similiter inter oratores C. Cæcilius et P. Sulpicius analiti priorem ætate esse.

Numantino juvenis XVII. annorum.¹⁹⁾ Tunc secundo loco, qui possit idem aliquot post confectum bellum Sullanum annis (ita enim interpretantur) i. e. post LX. fere annos senior dici, qui grandævus et decrepitus erat, exemplis velim probari.²⁰⁾

Quibus argumentis permotus belli Numantini mentionem ex ipsa Velleji mente ad nostrum omnino non spectare persuasum habeo; sed id censeo voluisse, ut præclarissimam historiarum auctorem, qui tamen posteriori demum tempore nomen historiis nobilitaret, jam tum (c. a. 650) juvenem præderet fuisse Sisennam.

Abande hac disputatione demonstrasse mihi videor, nullam plane causam esse, cur quæ locus Ciceronianus disertis verbis de Sisenna præcipit, convelli ac detorqueri patiamur; quippe quibuscum omnia, quæ deinceps proferimus variorum scriptorum testimonia præclare concidunt. Fuit igitur, dum meliora edoceamur, circa a. 634 natus.

QUOSNAM MAGISTRATUS ET QUONAM TEMPORE GESSERIT SISENNA.

Gessisse quidem, inde satis probabiliter colligas, quod ordinis senatorii

esse dicere, quam omnino non habere. Igitur nostrum locus ita fere explicandam censui: per eodem tempore circa fuit historiarum scriptor Caelius, quem tamen exspectari adest latuisse, sed in temporibus, de quibus loquimur, juvenis jam Sisenna.

¹⁹⁾ Id enim facile concedo, juvenem dici posse adolescentem deposita præterito XVII. annorum, id quod *Wicherus* statuit. Nam si ordinis alii auctoritas est *Frontinus* a. v. juvenis et *stat.* Vellejanum loquendi usum exponam, apud eum juvenem dicuntur: II, 10 Cn. Domitius duobus aetate canentibus senibus II, 14 M. Drusus tr. pl. qui Ciceroni de off. I, 36, 108. est adolescentem; II, 9 Metus et Ingurthas, quæ tempora aie meum XXX. ægebat (cf. Vellej. II, 18, §. 6. 19, 1. veteris hæc script. ap. Orill. nro. 343.) de Ingurthas aetate nihil adhuc computum habeo) deinde II, 7 Fulvii Flacci filius, aetatem XVIII. transgressus *stat.*

²⁰⁾ Quis est senior explicandum lege Terentium ep. Gessit. de die nat. 14.

fuisse traditur a Varrone ap. Gell. II, 25 et Quintiliano inst. or. I, 5, 15.²⁹) Quin ad præturam eam ascendisse locupletissimus testis est Cicero. Sed quibuscumque annis tenuerit, id subtiliori disputatione conficiendum est.

Hæc quoque in re, ante quæm disjecta et ambigua scriptorum testimonia illustrare et consarciasare incipio, libet viæ quasi ducem veri quandam similitudinem e loco primario C. Bruti, 64. assumere. Ubi quum interjecta fuisse dicatur nostri ætatis inter ætates Sulpicii et Hortensii, magistratus etiam inter illorum interpositos fuisse, cum quadam probabilitate statuere licet. Jam quibus annis Sulpicii et Hortensii æquales questuræ et præturæ functi sint, supra §. 2. II. prescriptum est. Eos numeros si ad mediam quandam summam computaveris et Sisennæ annos intermedios feceris, circiter æ. 664 questura, 675 prætura si obtigisse videbitur. Quæ quidem fateor maxime dubia esse neque contra scriptorum auctoritates quidquam valere, sed si testimonia conferant, insigne id erit recte a nobis explicati loci in Bruto argumentum.

A. Questura Sisennæ.

Eam, conjectura ducti, in annum fere 664 fiximus. Dissentit plane *Pighius* T. III, p. 290, Sisennam æ. 676 questorem faciens in Sicilia Libyætanum. Sed unde huic opinioni argumenta petiit? Laudavit Ciceronem in Verrinis act. sec. II, 45, 110. Addo alterum locum ejusdem actionis IV, 20, 43. Ubi historicum quidem intelligendum esse, comprobatur non solum addito utrobique prænomine Lucio, sed eo etiam, quod defensorem Verris Cicero dixit. At nostram causam egisse e Bruto constat. Sed de questura nihil in Verrinis monitum. Posteriori enim loco

²⁹) Solebant enim casibus honoribusque in senatu legere et scriptores, quos citat *Comarus* in *hærii*. *indig.* Rom. ed. 2, p. 122. De Sisennæ auctoritate supra laudati id memorabile narrunt, quod in senatu 'suscipio' dixerit pro 'suscepit'. — Annus etiam 666 cum senatorem fuisse, infra §. 3. III. demonstratum est ex *Appiani* *Mithrid.* 94. 95.

Verres ante iudicium Siculis, quibus Sisenna familiariter usus fuerat, crepta reddidisse traditur; unde patet, multos fuisse Sisennae in Sicilia familiares. Altero loco, quem priorem posui, Sthenius Thermitanus, quo tempore (a. 680.) Verrem domo excepit, C. Marii, Co. Pompeji, C. Marcelli, L. Sisennae ceterorumque virorum fortissimorum hospes fuisse traditur. Exinde, quam illi plerique cum magistratibus in Sicilia fuissent,²²⁾ illic quo ordine collocantur alius alio posteriores, recte *Pighius* concludit, Sisennam post Marcellum a. 675, sed ante Verrem a. 680 in ea provincia sive quaestorem sive praetorem fuisse. Maluit quaestorem, quod praetorum post Marcellum usque ad Verrem nomina omnium suis annis exstare putaret. Maluimus nos praetorem²³⁾ ut statim demonstratum ibimus. De quaestura igitur nihil compertum habemus.

B. Aedilitas Sisennae.

Primum de eo magistratu suspicionem movit *Ernestus* in notis ad *Cic. Verrem* act. sec. IV, 15, 53. 54., ubi, quum L. Sisenna vir primarius (noster is est, quum Verre iam reo familiariter uteretur) ipse ludia Circensibus convivium splendidissimum apparasse et pro dignitate sua homines honestissimos in domo excepisse dicatur, non obscurum milis ejus anni (683.) et editoris ludorum cf. *Verri* V, 14, 56. de orat. I, 15, 57. al. exstare putabat iudicium. Accessit nuper *Zumpt* in adnotationibus ad *Verri*onem assensio, qui insuper collegam Sisennae addidit C. Anto-

²²⁾ C. Marius quaestorem a. 689 in Sicilia cum Sthenio familiaritatem contraxisse, petiit *Pighius* T. III, p. 471 iudicissimum, si quid video. Nam Pompejus a. 673 in Siciliam a Sulla missus ad persequendum Cn. Carbonem, etiam tum viaducturus erat illius hospitium cf. scripti. apud *Lex. Frisch.* LXXXIX, 1.—6. Furitius quum in Africam praefigeret *Plet. Mar.* in aut Italiam repeteret, decessit Marius ad Sthenium, — C. Marcellus Sicilia praetor fuit a. 675 *Pigh.* T. III, p. 264.

²³⁾ Praetorem quidem Sordius a. 676 facit *Faulstich* et quippe secutus *Wernicke* in fragm.; sed ut eam, nos arguimus factum est; nam *Pighius* male excepissent.

nium.²⁴) Sequitur *Erasmus*. Cui conjecturae quo minus calculum adicerem, impederunt et rationes de vita Sisennae subductae et ipsius Tullii silentium, quae puto vel illo loco vel alibi, quum in Verriis de nostro loquitur, additis, si eo anno obtinuisset, mentionem additurum fuisse. Igitur de eo magistratu testimonia deesse nobis videntur.

C. Praetura Sisennae.

De eo magistratu quam tam parum adhuc res liquida est, ut alii in a. 675, alii 685, alii in utrumque fixerint, tutissimum factu videbatur, testimonia, in quibus ea Disputatio versatur, ut supra institimus, singulatim examinare ac perpendere.

L. Cicero pro Corneli. I. fr. 16 ed. Orell. T. II, P. II, p. 480.

Praetorem fuisse L. Sisennam, urbanum²⁵) nisi fallor, locupletissimus testis est Cicero in Cornelianae priore « 685 habita, ubi ne qua dubitatio superesset Asconius p. 156 ed. *Cron.* p. 75 ed. *Boiter*, adnotandum putavit, hunc esse L. Sisennam, qui res Romanas scripsit. Interjectum fuisse

²⁴) Antonii quidem aditum recte in eam annum fuit *Lupatius* (male *Erasmus* in clar. Cic. a. v. *compertus* Cicero a. 684 edilis collegam fecit, vel ipse obitus cf. clar. hist. a. v. M. Ciceronius sed id peccatum jam est admittendum.) Factus enim fuit a. 685, trib. pl. a. 686 fuisse videtur cf. *Plebsuit*, de *Thomasa*, et *Dionysius* in libro *republicae*: *Verfasset für Kritik u. f. w.* p. 158. 161. qui tamen tamen *Pighium* inveniunt, quod illud monumentum neglexerit (cf. *Pigh.* III, p. 397.) oblitus, ut alii, illam *Pighiani* libi pariem, quae est p. 305—Sed ab *Andr. Schaefer* indigne tam innotatam opere suppletam esse.

²⁵) *Mylius* quidem *ICosa de praet. peregr.* in *Recht* Theophilus T. II, p. 1086 sqq. etia de causa (cf. infra III.) peregrinum statuit, quippe qui et ipse causa cognoverit edicta praeposere. *Marull. Rebus* ib. p. 1181. urbanum, quum ille argumentis, de quibus postea, tum eo permittit, quod h. L. nomina sua esse Romana, neque illo tempore peregrinus quicquam neque ex testamento neque ab intestato eis succedere possent in honorem possessione. In quo quidem potestatem egregie factus est via doctus cf. *Savignius* in *Zeitschrift für geschichtl. Rechtswissenschaft.* T. V, p. 202 sqq. 1845.

eam praeturam inter annos 672 et 686 ipse locus demonstrat. Significat enim Cicero, quam tulit legem C. Cornelius tr. pl. a. 686, ut praetores ex edictis suis perpetuis jus dicerent cf. Ascon. arg. in Corn. p. 58 *Balt.* Dio Cass. XXXVI, 25 p. 19 D., eam legem, si prius voluisset, prohibitorum fuisse, quo minus ambitioni praetores passim ab edictis suis propositis recedere in iure dicendo soliti, multa injuste agerent. Post alia injustorum ejus modi iudiciorum exempla Ca. Dolabella traditur honestissimum quendam virum communi et quotidiano iure privasse, *denique* L. Sisenna homo illorum et vita et prudentia longe dissimilis, sed tamen in gratificando iure nimis liber, bonorum Ca. Corneliū²⁶⁾ possessionem ex edicto suo P. Scipioni adolescenti summa nobilitate, eximia virtute praedita non²⁷⁾ dedisse. Illud *denique*, quod non ad augendam rei invidiam facere, sed novissimum tempus significare videtur, iussit, ut Sisennam praetorem posteriorem fuisse statuam Dolabella, qui praeturam urbana a. 672 obtinuit Cic. pro Quint. 8, 30. 31. *Plin.* T. III, p. 265. *ad.* Accuratius quid haud satis tuto e Tulliano fragmento elicias,²⁸⁾

²⁶⁾ Eum Ca. Cornelium ignoro. Sed via recta statuit *Ernestus* in cl. Cic. cum Ca. Dolabella con. a. 672, qui vixit etiam a. 676. *Figli.* III, p. 285. Certe si ille esset, sententia mea de omni praetore Sisenna non constaret. Fortasse e familia Scipionum fuit, id quod exstat P. Scipionis heredis nomen.

²⁷⁾ Ita obsequens Asconii testatur; Manatius et insequentes affectant vocem meam, iussit *Boetius*.

²⁸⁾ Poterat quidem, qui a. 685 Sisennam praetorem faciunt, ejus opinionem argumentum investigare in sequentibus Tellii verbis, sicut in praetibus editionibus astabant, qui miror ab *Reitzio* neglecta. Ita stabatur: idque verba is declinatur . . . . (l. a. Sisenna; sic *Orellius*). . . . Sisennam consulere designatorem calamitatis . . . . Ille enim calamitas sociis a. 687. Sed cupiti Asconii restatores *Madrigius* et *Enstius* loco emendato Sisennam illud indicium et laudem intulerunt, et eo verbo ad eam plene rem pertinere docuerunt. — Contra mea ego sententia, quae est, XII, ante hanc Cornelianam satis l. a. 675. praetorem fuisse Sisennam, ex precedente fragmento 17 *Orell.* argumentum petere potuerat non contemnendum, se de quo postea 3. 4, ubi la mentem nostri iniquitavit, egam.

sed argumentis aliunde petitis disquirendum est, in quoniam potissimum annum 672—686 ligenda sit Sisenae praetura.

II. De Causis XXXVI. 2. p. 8 Supl.

Loco Dionis supra scripto Cornelius Sisenna a. 686 quo gestum est cum piratis bellum, Graeciae praefectus ὁ τῆς Πυλίας ἀρχὴς fuisse narratur. Eum quidem nostrum esse infra docui, ubi de ejus morte disputatio est. Sed nego praeturae annum, quem quaerimus, illic indicari, id quod putaverant Pighius T. III, p. 290 et Reitzius ad Theoph. excurs. IX.²⁹⁾ Fuit enim Sisennae mort. ex S. C. Achaja decreta provincia, sed Pompeji iussu contra piratas illae regiones custodiendae³⁰⁾ cf. Appian. B. Mithr. 95. Liv. *Freinsh.* IC, 29—31. Unde apparet, ex illa Achajae praetura non publica sed privata nihil effici posse ad definiendam Sisennae urbanam.

²⁹⁾ Ita quia Reitzius ratificatus est, Sisennae ut plerumque ex praetura urbana provinciam obligeat; namque urbanam a. 685 gestam dici a Cleone in Cornelia. Eandem videtur Pighius rursus ingressus fuisse p. 290 cf. p. 337; certe obliuit a. 685. praetorem urbem, si illam operis postea ipse commercialet; quae de re tenetur ejus obliuionem inuenit Reitzius.

³⁰⁾ Pompeji ducte, quorum antiquiores in tam ample provinciae parte quidem imperitus haberet, nominat *ἐκστρατάρχης* Dio C. XXXVI, 6. p. 10. D. *ἐκστρατάρχης* Plat. Pomp. 25. legatos et questores Plin. h. n. XXXVII, 6. legatos ac praefectos Florus II, 6, 6 sq. Accuratius Appianus B. Mithrid. 34. narrat, ex omni senatu quos diceret Romani legatos *ἀπὸ τῆς Ῥωμῆς οἱ ἀνδρες ἐκστρατάρχαι*, lectos fuisse a Pompejo XXV. attributa etiam insignibus praetoris *ἐκστρατάρχης ἐκπαιδῆς*, ita ut non nisi imperitis praetores dicerentur cp. 95: *ἀπὸ μὲν αὐτῶν ἐκστρατάρχης καὶ ἐκπαιδῆς*. Id quod comprobant etiam cetera Pompejanorum legatorum nomina, de quibus quidem certi quid poterat investigare. Nullam repetio eorum consilerem, (nam L. Octavius non est coe. a. 678 cf. Plat. Luc. 6.) unum praetorem Popium (nam hic recte censendum pro; Publum) Placorum Histensii equalem Cic. Brut. 64, 238. de orat. I, 21, 104. et alterum fortitan L. Manium Torquatum coe. 688. Consilerem statum supergratum fuisse sed vix pro quaestore fuit Varro nat. a. 636 cf. *Græc.* ad Flor. 3, 6. Schmidt. in script. R. R. I. 2, p. 119

Tandem proferenda est nostra id est vera de anno praeurae sententia.

III. *Petrus Sen. Cons. in corpore inscripti. Gruteriano p. DIII sq.*

L. Cornelii Sisennae²¹⁾ praetoris urbani et peregrini M. Lepido, Q. Catulo cons. a. 675 mentio fit in monumento aeneo, cui inscriptum est S. C. de civitate Romana Milesiis quibusdam et Clazomeniis danda. Cui inscriptioni, quum neque deint ante Gruterum idonei testes *Ursinus*,²²⁾ *Brissonius*,²³⁾ *Sigonius*,²⁴⁾ neque suspicionem fraudulentae fictionis aut verba

sq. Trib. pl. a. 580 fuisse C. Plotius Yarm. Invenio admodum etiam Lentulus Marcellinus cos. 697, Mutinus Niger cos. 698, Cato Uticensis, duo Pompeii filii. De ceteris nihil statueri eadem. Sed id mihi videtur intellegendum, praetoris aetate ex illis XXV. non multo fuisse, praetoris patens; nostrum cum Varrone omnium fere aetate aequum.

²¹⁾ Eam sententiam esse neque negavit ullum quicumque et post ea, quae supra disputatae sunt, via negari potest.

²²⁾ Non aequal Fab. Ursinus, cui acceptum se debere S. C. monet Gruterus, in illis aulis ejus observationem fecit (ex. gr. ad Cic. Corn. l. in nota in omn. opp. Cam. p. 492 Antw. 1581. ed. Sellsch. Ing. 95. Index. I, lib. c. in fragment. histor. p. 344. 349. Antw. 1595) primum ut Gilles in libro de famul. Roman. p. 75. Rom. 1577. ed. Petrus. p. 91. Sed primo tantum modo verba S. C. neque ea servata (nem ad Cornelian. l. c. rectum, quam edidit Brissotius recentiorum, ad Sall. hist. l. c. eandem quam secutus est praetor Gruterus multum salubem) in testimonium sive praeurae Sisennae aetate consuetis illi descripti sic fere protulit: de veteri S. C., quod erat apud nos in aeneo tabella inscriptum. Sed etiam Ursini testimonio fides haud adeo an quaquam vitia hactenus rectius potius de doctore persuaserit et. Orell. inscript. collect. p. 56. „ut ut de consilio, quem et sibi [Ursino] acceptus refutavit inscriptionem, debetandum censuerim.“ Sed aequum

²³⁾ Graevius Broucker Brissotii auctoritas in libro de formella pop. Rom. II, c. 37. p. 221. ad. Cont., qui liber a. 1580 primus editus est. Is illud, inquit, S. C. aetate fuisse Roman. anteaque erat; et integram melle Grutero et Graevio praeurae in recent. edidit.

²⁴⁾ Antiquissimum, quem investigare poteram, hujus monumenti testis est Carolus Sigonius de antiqu. leg. prov. I, c. quem librum a. 1560 edidit. et. Münster. in Sigon. vita in ejus opp. omn. T. I. p. XVII. et de judic. I, p. a. c. 376. Exhibuit = S. C. La-

ant indoles moveant,²⁵⁾ nullam prorsus causam esse video, cur fides de-
negetur.²⁶⁾

Ejus igitur S.Ci (altera enim pars, quae literis Latinis perscripta fu-
erat, maximam partem interit; altera quae Graeca est, integra fere per-
mansit) primis verba hujus modi sunt:

Εἰς τὸν αὐτὸν Καστελὸν Ἀρκαδίου Καστελ. νῦν Καστὸν.
καὶ Μαγρεῶν Ἀρκαδίου Καστελ. νῦν Μαγρεῶν. οὐκ ἄρα Ἀρκαδίου
ἐνταῦθα δὲ κατὰ πόλιν καὶ ἐν τῇ ξυμ-
πολίῳ. Καστὸν . . . ἀπὸ Σαῖρας²⁷⁾ κ. τ. λ.

Disceptaverunt viri docti, verum illa *ἐνταῦθα* ἢ κ. τ. λ. sinitur ver-
tenda: praetore inter cives et peregrinos i. e. peregrino, an, id quod plu-
ribus jure placuit: praetore urbano et peregrino.²⁸⁾ Sed id inter omnes

illic tantum, sed a Graecis exemplo, quod apud Briseniensem est, (non adjecti a quo-
rum) conversum etque supplendum.

²⁵⁾ Non pauci a scriptoribus Latinis cum S. Co. consensu utitur Briseniensis i. e., plura il-
lustrandi destinatus *Dionysius* ducit, de plebisjuncto de Thermacis in libro versu-
mole: *Verfuch der Kritik und Aufklärung v. f. n. Zeitg.* 1843 p. 443—457. Lauda-
vili quoque a recensionibus Gruener in *Lectiones*, aetiq. *Rem.* p. 490 edit. 2.

²⁶⁾ Nam, quod sciam, *Scythiam* esse monumentum personarum; neque ignoravi, sed ut
multa alia mihi importans negavit *Wachterus* l. c. p. 104. Quoniam maxime terror,
quod apud diligentissimum talium monumentorum studiosum Fighlum esse hujus S. Ci
esset mentis.

²⁷⁾ Ita legitur inscriptionis praeceptum apud Brisen.; consensu accensu apud *Sigon.* ver-
bis. Neque aliter *Ursin.* ad *Cicero* p. 490, nisi quod in extremitate, omnia voces *αὐτῷ*
haec indicata lacuna, continuo jussit *Epaphrod.* *Ursina.* Sed alio libro de *Itaq.*
hist. p. 349 in *Rura* secunda omisi duas voces *Καστὸν νῦν*, Repetit videri *Gruterus*,
addito insuper lapsi mendo typographico *Αρκαδίου* pro *Αρκαδίου*. — Ceterum de iavensis
consensu nondum vide *Agrippinus* ad S. C. de *Reuchouel.* in *Liris* *Drekanthorhiano*
T. VII p. 496 499.

²⁸⁾ De sole parva dicitur peregrinus intellecti *Ursinus* et qui cum sequentibus *Gruterus* in
corp. inscripti. *Papena* in *Imago*. *hult.* *Mylius* de *post.* peregr. in *Recht* *Theoph.* p.
403 409. Rectius de utraque uni *Silenius* demandata *Sigonius* (nisi quod in altero loco

constat, praetores fuisse nostrum a. 675. Eam igitur praetoriam, conjectura investigatam, perclara confirmatam monumento aeneo, eandem esse, quam Cicero post XIII annos in Cornelianam icligi, pensuissimum mihi habeo.³⁹⁾ Quo magistratu, quoniam praeter injustam, quam vituperat Cicero, actionem de honorum Ca. ejusdem Cornelli possessione, egerit, nemo scriptorum tradidit. Sed ex urbana praetura Siciliensem sortitus obtinuit cf. supra A., neque quidquam obstat videtur,⁴⁰⁾ quominus a. 676 Siciliae praetorem statuamus Sisennam fuisse.

de j. d. I. 7. contra eorum ipsius sensum dicitur inter cetera et peregrini ut id quod praetoris peregrini est cf. ex. gr. Liv. XLV, 16, 3 cum ep. 41, 1.) *Conradus* de praet. peregr. in peregrin. p. 12. 13. 17. *Reinhold* hist. jur. 1, 3. §. 55. *Ratius* ad Theoph. etc. IX, p. 1181 sq. Multa de praeturae exemplo apud Livium videntur cf. *Mydas* p. 1182. *Conradus* p. 12 seq. Sed ex illius libere rei publicae temporibus nullum praetorem invenit. Nemo enim, s. p. *Pighius* 1, 671, utrumque juris dictionem Demostheni obligare videtur, quem alii scholae faciunt praetorem. Verum inscriptionis verba via illius verbi se possunt, sicut etiam de praetoribus vocabula apud scriptorem Graecum non inveniam. Urbanum dicunt *εργαστὰς ἑρριςμῶν*, uti etiam Dio C. 1, 26 in *ἑρριςμῶν*, *καταστάς* etiam et *Laut. Lydas*; peregrinum *ἐξωτὸς* Dio C. 1, 26 *ἐξωτὸς* Lyd.

³⁹⁾ Facinus metum sibi dedit inde ubi Urano omnes, praeter *Ratium* 1. c. qui hic praetorem fuisse *Sisennam* arbitratus est, a. 675 urbanum et peregrinum, a. 685 urbanum, et *Caeciliam* verba ad posteritatem magistratum spectare voluit. Verum ea opinio quoniam destituta est omni fundamento historico, supra demonstravimus. Atque ab ipso *Cicero* in precedenti ejus critica lingua non promissum esse videtur, non ideo recitatione ex omnino exemplo.

⁴⁰⁾ Merito quidem emendat *Festum* esse metum facilius *Ratius*, ille vero Siciliae praetorem *Julius* *Caesar* *Pighius* *Ca.* *Norbanus* (praetor erat) *G.* *Norbanus* cf. *Ca. Verr.* sat. 1, 11, 13, 14, 15. V. 4, 8. Sed ipse *Pighius* non sine quodam admini errore ita in ista statuat T. III, p. 288. Fuit enim in illi fuit loca *Verr.* V, 4, 8 *testis* in bello *Agathemum*, quoniam ne ab *Orillio* quidem castigatum, emendavit tacito ex *epistola* *Ca.* *Norbanus*, et quidem *Ca.* *Norbanus*, a. 655, testis *Diodorus* in fragmentis libri XXXVII, ubi pro *ταῖς Ὀρριςμῶν* (scribendum) *L. Nughen*; bene vidit *Paulus* cf. *Lex. Fröhde*, LXXX, 1.

§ 4.

QUANDO MORTUUS SIT SISENNA.

Luculentissimum de morte Sisenne testimonium reliquit Dio Cassius, quam et locum et tempus, quo diem obiit et res tum ab eo gestas memoria proderet. Jam primum Cornellum illum Sisennam, Græciæ a. 686 præfectum, de quo Dio XXXVI, 2. p. 8 Steph., nostrum esse, id quod tenere non pauci negaverunt,⁴¹⁾ extra omnem disputationem ponit locus, quem mihi gratulor primus in aciem testimoniorum produxisse, Appiani in Mithr. 95. Narrat is, fuisse inter legatos Pompeji, ad bellum maritimum insurrens anno 686 profecti C. Manil. 12, 35. *Lucius Sisennum*, cui obtigerit Achajæ et Macedoniæ custodia.⁴²⁾ Fuit igitur is Pompeji legatus et Græciæ præfectus L. Cornelius Sisenna, id est historicus,

⁴¹⁾ *Wepichert* l. c. p. 102 illum Dionii Sisennæ personam a quibusdam cum nostro confundi monuit, et quidem illius prænomen Cæli fecit non Lucii. Sed notandum id innotuit viro doctissimo? Sollet incutus est Fabricius ad Dionem l. c. ad. Reimar. Fabricius dicit *Glandorpius* in eximatio. A *Glandorpio* res redit ad *Uranum*, qui in libro de facil. Rom. a. 1577 p. 75 ed. Patii. p. 91. cf. Uir. ad Sallust. Jug. 35. in fragm. hist. p. 344, deinceps quendam egyptensem pontifem lites titulis inscripimus: Cn. Cornel. L. F. Sisennæ, et hæc adiecit verbis „deinceps cuius fuit a Cn. Cornelio Sisennæ filio ad optem, L. Sisennæ, qui hactenus scripta, atque is est fortasse Cn. Cornelius, cujus acta in insula Creta, ubi etiam obiit, scribit Dio lib. XXXVI.“ Hæc erant ita modeste posita; sed pro certis stampati *Glandorpius* eumque sensu ceteri. Aliter tamen *Pighius*, qui T. III, p. 5 ad a. 686 notum pontifem cf. *Fallot* nomen est T. I, p. 347. *Sisennæ* utique *Pollelius* nihil ad explicandum adducit. En habes exemplum, quam fatiles non raro editiones per manus quid trahentes virosque doctores, et quam accurate tibi ipsi singula sint examinanda. Fuit ille Cnæi pontifis filius, non nepos; sed non est ille Bialæ. Adit contrariam Appiani testimonium.

⁴²⁾ Appian. l. c.: Πληρώσαντες δὲ αὐτὸ τὰ Ἀχαιῶν, ὅτε δ' Εὐρώπῃ καὶ Συρακούσῃ καὶ Μελανθίου καὶ Βασταίου (Ἰπθάρου) Αἰχμῆς ἐπεσθῆναι ἦτορ ἐστίν. Vot., [Schwartz. N. dupli. vid.] Non exstat quidem Sisennæ nomen inter enumeratos a Floro III, 6. Pompeji legatos. Verum id non solum ille omisit; contra alii habet, Appiani prætermissum.

Tradit deinde Dia l. c. cum fuisse a Pompejo, sive Cretice ille victorie cupidus erat, sive ut Q. Metelli servitiam coerceret, in Cretam cum exercitu missum; sed clementia usum nihil ab illo impetrasse. Denique morbo in ea insula abeuntium, habuisse in duetando exercitu succedentem L. Octavium, alium Pompeji legatum⁴⁷⁾ cf. Liv. *Freib.* IC, 48 sq. Statuimus igitur Sisennam, etiamsi non accederet aliunde testimonium⁴⁸⁾ a 686. in Creta diem obisse supremum.⁴⁹⁾

§ 3.

DE ELOQUENTIA SISENNÆ FORENSI. CONCLUSIO.

In annos igitur LII. fere vitam produxit Sisenna, non ignobiliter domi et foris in rem publicam conferre solitus operum, magistratibus

⁴⁷⁾ Dio C. l. c.: καὶ Κρητικῶς Σισέννου δ' τῆς Ἐλλάδος ἀρχῶν ἑξ ἑκτῆς μὲν ἐκ τῶν Κρήτας, ἐκ τῶν ἑσθίων καὶ μαγιστῶν τῶν Ἑλλήνων κυβερνῶν τὸν δῆμον. . . . . σισέννης γὰρ ἥτονος ἀνδρὶς.

⁴⁸⁾ Desiderat aliquis Ciceronem testem, illorum temporum aequum; sed haud scio in rebus proficuum. In libris post habitis a. 683 Verrinas, quo tempore in vivis etiam fuit Sisenna, ante conscriptis de legibus a. 700, in quibus mortuus esse Ciceronem, memini tantum nostri mentionem fecit Cicero, in fragmento Cornelianae (p. 688) apud allata. Unde et solennius post laudata testimonia in elucida plus videtur, mortui ante illum aetatem Sisennae imperium mihi velle indicium. Nam quum in praesente signis. 17. *Orat.* quod ad eandem de edictis praetoris legem pertinere videtur, orator praemonet, molatum totum iudicia perpetuo sublati se praetores, quippe quae nota sint et ne quem in iudicium oratio me revocare videtur, potestas est signis. 18. exempli a praetore temporis, quorum memoria obnoxior aetate, et de praetoribus mortuis, quos in iudicium revocare non posset videtur, excusatur. Uterque igitur, et Dolabella et Sisenna ante aliquot annos praetura functi et tum temporis mortui iam fuerint. Illius praetura ante aetate fuit XVI, huius XIII. Hic mortuus est aetate senes II; de Dolabella nihil competens non habeo, nisi quod a. 685 repensum aetate fuisse videtur praetoripotes in Vect. act. sec. I, 30, 77.

⁴⁹⁾ Id monerat iam a. 1557 Thureau ad Cio. de legg. I, 2, 7. deinde Fighius T. III, p. 290. 337. et Reitzius l. c. p. 182.

urbanis et provincialibus, prudentia senatoria, bellicis donique rebus gerendis. Sed neque a foro omnino abfuit, defendenda identidem causis (nam de accusationibus nusquam memorie proditum est) aliquam oratoris gloriam actus. Non exigua ad eloquentiam ejus erant vires; adjuvare poterat doctrina et studiorum optimorum tractatio, in Latino sermone magna eruditio, rei publicae usus, dicendi genus non inficitum. Sed neque laboris multi erat, nec satis versatus in causis. Deinde officiebat temporis sui iniquitas, quae interjectum inter duas aetates P. Sulpicii et Q. Hortensii neque illius laudes consequi, neque huius non concedere patiebatur. Haec in universum de eloquentia Siveinae monet Cicerro Brut. 64, 118. Unde recte colligas, fecisse eum ante a. 665, quo occisus est Sulpicius Pigh. T. III, p. 252. annos vix XXX. natum causarum agendarum initium, sed pro Hortensio, qui inde ab a. 658 per annos XLIV. in patronorum numero erat Brut. 64, 119. insignem estimationis oratoriae locum ascendere non potuisse. Hinc factum est, ut in oratorum numero nunquam haberetur. Attic. ap. Cic. de legg. I, 2, 7. Sed tamen neque seniores obstant eloquentia. Defendit a. 685 cum Hortensio ⁴⁷⁾ C. Verrem repetundarum reum, patronus eo magis idoneus, quod ipse in Sicilia diu commoratus fuerat, tanti a Verre habitus, ut ejus familiaribus ille quae rapuisset, redderet Cic. Verr. act. sec. II, 45, 110. IV, 20, 43. et IV, 15, 33 sq.

Aliam etiam causam defendit C. Rutilii ⁴⁸⁾ cujusdam contra C. Rutilium ⁴⁹⁾

⁴⁷⁾ Hortensii illa in actionibus priores fuerunt partes et, propter Verriam Brut. 92, 319.; verum non tunc factus est, ut plures eandem causam suscipere ad eundem Brut. 67, 208 sq.

⁴⁸⁾ Erat fortasse is, qui Brut. 40, 147. Q. Mucio, occiso a. 671, familiariter cum Cicerone dicebat, Bruto non ignotus. Ceteros qui corrupte aduoc. Cluiliam et Cluiliam.

⁴⁹⁾ Codd. Rutilia et Rutilia. Pighius ad a. 613 T. II, p. 485 coniecit Rutilius, probarentur LaBemertius, Schneiderus, Schölsius ad Rutil. locum, et Pfeifferus h. a. p. 101.; ita ut et C. Erucius Rosci Amerin. a. 673 notus hinc accusaret, qui multum ante alios accu-

accusatorem, nescio quo anno, verum ut opinor, circiter annum 665,⁴⁹⁾ Cic. Brut. 74, 260.

Atque *is* officiis publicis et forensibus magna cum prudentia ac plerumque innocentia⁵⁰⁾ administratis vir, nobilissima gente Cornelia ortus et re familiari non mediocriter pollens, cum sibi peperit dignitatem, ut in primariis et clarissimis illo tempore civibus haberetur Cic. Verr. act. sec. II, 45, 110. IV, 15, 33 sq. pro Corn. 1, fr. 18.⁵¹⁾

Ante quam ad alteram dissertationis nostrae particulam transgredimur, potiora de vita Siscennae capita, in quae supra inquisitum est, tanquam in tabulae formam redigere libet.

L. Cornelius Siscenna

A. U. C.

circ. 634 natus est p. 4—10.

circ. 664 quaesturam obtinuit. Circa idem tempus causas forenses aggressus est C. quo Atilium defendit p. 31. 32. 31. 33.

est ibi Rosc. Am. 29, 8a cf. pro Verius fr. 8, ap. Orell. T. IV. P. II. p. 443. (n. 68a7) et iuravit quidem illud forte doctum homini a literis non alieno, pro Rosc. Am. 16, 46. Sed assensum cohibeo, quoniam neque satis dici potest illo tempore, qui non in Rosciana quidem ita videtur et postea ita accusavit, et iam credibile est, Brutum non ministrare sive videri non esse eque equum e Rosciana (offic. II, 14, 31) Erasm.

⁴⁹⁾ Non meminit ejus rei Brutus natus n. 658 Cic. Brut. 94, 3a8. Tum Atticus, qui natus, consensu interfuisse videtur. Atque ibi, n. 656 Athenam profectum, post mortem duxerunt Siscenna l. 1, annu 658 in urbem redit Cato. Nipos Attic. n. 2. 4, 5. Unde effectus videtur, et ante profectum Attici C. Rutilium Siscenna defendit.

⁵⁰⁾ Notat Cicero Corn. I, fr. 18. postorem in gerendo iura nimis liberum et contumacem rursus iudicantem. Et subit ratio non aetate animam, divitias, de quibus videtur Verr. n. 1. IV, 15, 33, adnotat et fuisse ex administratione non sua fortis provinciae Siciliensis cf. ibi, II, 3, 8. Fuisse videtur et hanc impieciem contracta cum Verre familiaritas coll. oct. pr. 14, 4a. Habuerit et in mercedis historia sua in diligenda provincia precedentem Sallustium. Sed cum rem ut incertam consilium in nota coniect.

⁵¹⁾ Adde Vell. II, 3a, 4, qui Pompeii in bello piratico legatos fuisse scribit viros praefatos.

A. U. C.

circ. 665 ludum literarium cum Hortensio et Lucullo egit p. 5. 6.

a. 675 prætor fuit urbanus et peregrinus p. 15—18.

a. 676 Siciliam provinciam rexit p. 11. 12. 18.

a. 683 C. Verri contra Ciceronem patrocinatus est p. 21.

a. 686 legatus Pompeji Græciam custodiebat; in insulam Cretam
transvectus diem obiit supremum p. 15. 19. 20.

